

TYGLÍK Z OBJEKTU JORDANOVSKÉ KULTURY Z ROUSÍNOVA-ROUSÍNOVCE

MIROSLAV ŠMÍD - JAN PETŘÍK - KAREL SLAVÍČEK -
DALIBOR VŠIANSKÝ

V letech 2006 a 2009 byly realizovány na ploše cca 2 ha záchranné archeologické výzkumy v poloze Přední Lány na katastru Rousínovce, který je místní částí města Rousínova, okr. Vyškov, a to v souvislosti se zástavbou polohy objekty logistického centra. Detekované osídlení patří časnému eneolitu – kultura jordanovská a starému eneolitu – kultura nálevkovitých pohárů. Vůbec první doklady osídlení tohoto místa přinesly záchranné výzkumy realizované v letech 1985–1986 v trase dálnice D1. Celkem bylo zdokumentováno 80 objektů jmenovaných kultur. Příspěvek je věnován nález tyglíku v objektu jordanovské kultury, spolehlivě datovaného reprezentativní kolekcí keramiky ze závěrečné fáze moravského epilengyelu. Analýzou získané spektrum prvků se blíží spíše bronzu a je tedy otázkou, do jaké míry, a zda vůbec, mohly postdepozitní procesy ovlivnit množství zastoupených prvků.

Between 2006 and 2009 rescue survey projects were carried out on approximately two hectares at the site locally known as Přední lán in the cadastre of the borough of Rousínovec, a part of the town of Rousínov, Vyškov county, due to the planned construction of a logistics centre. The evidence of settlement is attributed to the Initial Eneolithic (Jordanow Culture) and the Early Eneolithic (the Funnelbeaker Culture), respectively. The earliest evidence of settlement of this area was found thanks to rescue surveys during the construction of the D1 motorway between 1985 and 1986. A total of 80 features attributed to the aforementioned cultures were documented. The article deals with the discovery of a crucible in a Jordanow culture feature whose satisfactory dating was possible thanks to a set of pottery items attributed to the final stage of Moravian Epilengyel. The spectre of elements determined via an analysis is more indicative of bronze. Therefore, the question is to what extent (if at all) the processes taking place after the items were buried affected the presence of individual elements.

Morava, časný eneolit, jordanovská kultura, tyglík, spektrální analýza

Morava, Initial Eneolithic, Jordanow Culture, crucible, spectral analysis

Úvod

V letních měsících roku 2006 proběhl pod vedením Blanky Mikulkové z vyškovského pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno předstihový archeologický výzkum vyvolaný přípravou stavby logistického centra firmy HET, s. r. o. v poloze Přední Lány na katastru Rousínovce, který je místní částí Rousínova, okr. Vyškov. Na ploše 1 ha bylo prozkoumáno a zdokumentováno celkem 42 objektů kultur jordanovské a nálevkovitých pohárů z časného a staršího stupně eneolitu. Materiál z dalších 22 objektů stejného stáří byl zachráněn při následné zástavbě polohy v roce 2009 (MIKULKOVÁ 2007; 2010a; 2010b; ŠMÍD 2011). Vůbec první doklady o osídlení polohy během eneolitu byly získány archeologickými výzkumy v trase budovaného úseku dálnice D1 (v místě mimoúrovňové křižovatky –

LÁHEV S LÍMCEM Z OBJEKTU BAALBERSKÉHO STUPNĚ KULTURY NÁLEVKOVITÝCH POHÁRŮ Z DRŽOVIC (K. Ú. DRŽOVICE NA MORAVĚ), OKR. PROSTĚJOV

PAVEL FOJTÍK – MIROSLAV ŠMÍD

V květnu 2016 byla zahájena realizace úprav a současně i rozšíření hřbitova v Držovicích, okr. Prostějov, založeného v 50. letech minulého století na významné archeologické lokalitě. V pořadí již 3. etapa záchranného výzkumu přinesla několik důležitých poznatků o pravěkém a časně historickém osídlení polohy. Jedním z nich byl nálezh láhve s límcem v objektu z baalberského stupně kultury nálevkovitých pohárů. Jde o vůbec první případ z území Moravy, kdy byla tato typická nádoba nalezena v kontextu baalberské keramiky. Analýzou jejího obsahu byly získány stopy nenasycených mastných kyselin, které evokovaly připomenutí různých interpretací účelu těchto neobvyklých artefaktů.

In May 2016 renovation and construction works commenced for the purpose of expansion of cemetery in the village of Držovice, Prostějov County. The cemetery was founded in the 1950s in an area known as an archaeological site of significant importance. Several important findings about the prehistoric and early historic settlement of the area came out of the third stage of the rescue survey. One of them was the discovery of a bottle with a collar in a feature attributed to the Baalberg phase of the Funnelbeaker Culture. It is the very first case on the Moravian territory where this typical vessel has been found within the context of the Baalberg pottery. An analysis of its contents revealed traces of unsaturated fatty acids, as a reminder of the use of these unusual artefacts for a variety of purposes.

záchranný výzkum, kultura nálevkovitých pohárů, sídliště, láhev s límcem, Prostějovsko

rescue survey, Funnelbeaker Culture, settlement, bottle with collar, Prostějov

Úvodem

V měsících květnu a červnu 2016 proběhly zemní práce související s úpravou a rozšířením hřbitova v Držovicích, okr. Prostějov (FOJTÍK 2016). Tyto byly provázeny drobným záchranným archeologickým výzkumem (obr. 1), který potvrdil nebývale intenzivní pravěké a raně historické osídlení místa (k rozsáhlé polykulturní lokalitě „Díly odvrhoviční“ blíže např. FOJTÍK 2014, 49–52, lokalita č. 4 v mapě na str. 63, obr. na str. 65–67, 69–71 a 74). Zachyceny byly sídlištní aktivity lidu kultury s moravskou malovanou keramikou, kultury nálevkovitých pohárů, kultury mohylové, lužické i slezské fáze komplexu lužických popelnicových polí a těž Slovanů raného středověku. Vedle prezentované láhve s límcem si alespoň drobné zmínky zaslouží i další ze získaných poznatků. Na povrchu kulturní vrstvy, obsahující ponejvíce keramikou z průběhu eneolitu (k bohatému eneolitickému osídlení místa FOJTÍK – ŠMÍD 2014), byla vyzvednuta kumulace nálezů tvořená především rekonstruovatelnou kónickou miskou a četnými fragmenty hliněného „oltáře“ se stopami bílého

NOVĚ PROZKOUMANÉ HROBY Z OBDOBÍ ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ VE VÁVROVICÍCH A KRAVAŘÍCH, OKR. OPAVA

JINDŘICH HLAS

Předkládaný příspěvek se zabývá nálezy hrobů z období kultury se zvoncovitými poháry na dvou nově prozkoumaných polykulturních lokalitách na Opavsku. Stav výzkumu a znalost rozšíření této kultury v regionu není oproti území Moravy příliš uspokojivý a publikované hroby tak lze považovat za důležité pro její celkové poznání.

The article deals with the discovery of Bell Beaker Culture graves at two recent polycultural sites near Opava. Compared with other sites in Moravia, the current state of research and knowledge of the presence of this culture in this region is not satisfactory. Therefore, these graves are regarded as key sources of information.

Vávrovice, Kravaře (okr. Opava) – pozdní eneolit – kultura zvoncovitých pohárů – pohřebiště

Vávrovice, Kravaře (Opava county) – late Eneolithic – Bell Beaker culture – cemetery

Úvod

Až donedávna bylo povědomí o osídlení kultury zvoncovitých pohárů na Opavsku odkázáno na několik starších ojedinělých nálezů s nepříliš přesvědčivou vypovídací hodnotou. Sídlištní materiál byl znám pouze z kulturních vrstev na lokalitách v Holasovicích (PAVELČÍK 1989, 96) a dále z Malých a Velkých Hoštic (JANÁK 1984, 88; JANÁK 1999). Nejasný původ mají také nálezy z Kateřinek u Opavy a Malých Hoštic, které jsou vzhledem k dochování celých nádob spojovány s rozrušenými hroby (JISL 1968, 19; JANÁK 1999, 97). V přílehlé části Horního Slezska je situace o něco příznivější. Známý jsou nálezy jednotlivých hrobů z Długomiłowic (NOWORYTA 1976, 50), Gadzowic (MACEWICZ – WUSZKAN 1987), ale i pohřebiště s patnácti hroby z Pietrowic Wielkich (BUKOWSKA–GEDIGOWA 1965). Zmiňovány jsou i další nálezy z Bliszczyc, Branic, Kietrze, Nowe Cerekwe, Wojnowic a dalších (BUKOWSKA–GEDIGOWA 1965, 62).

Spolehlivé doklady osídlení kultury zvoncovitých pohárů na Opavsku přinesly až výzkumy ve Vávrovicích – Krásném poli, kde byl v roce 1996 prozkoumán jeden objekt této kultury (STABRAVA 2000, 21), a v Opavě Kylešovicích, odkud jsou známy dvě sídlištní jámy dokumentované v roce 2007 (STABRAVA 2008, 300). V roce 2008 byl při výzkumu na katastru Kateřinky u Opavy odkryt první spolehlivě doložený hrob v prostoru Českého Slezska (JUCHELKA 2009, 97). Výrazné rozšíření dosavadních poznatků umožnilo pokračování

DAS BRONZEDEPOT VON PLAVEČ

ALENA NEJEDLÁ – STANISLAV STUHLÍK

In Plaveč wurde mit Hilfe eines Metalldetektors ein Bronzedeot entdeckt, das zwei Nadeln, eine Bronzekette und drei Anhänger enthielt. Die Kette aus Bronzeringen, die mittels Blechklammern verknüpft sind, stellt in Mähren einen seltenen Fund dar, zu welchem Analogien hauptsächlich in Regionen westlich unseres Gebiets vorkommen. In demselben Bereich findet man auch Analogien der Anhänger in Form des Schwalbenschwanzes. Das Depot wird in die jüngere Bronzezeit datiert.

V obci Plaveč byl nalezen s pomocí detektoru kovů depot bronzových předmětů, obsahující dvě jehlice, řetízek a dva závěsky. Řetízek z kroužků spojovaných plechovými svorkami představuje na Moravě vzácný nález, k němuž pocházejí analogie především z oblastí západně od našeho území. Ve stejné oblasti lze nalézt i analogie k závěsku ve tvaru vlaštovičho ocásku. Depot je datován do mladší doby bronzové.

Südmähren, Jungbronzezeit, Depot der Bronzeindustrie, Kette, schwalbenschwanzförmiger Anhänger

jižní Morava, mladší doba bronzová, depot bronzových předmětů, řetízek, závěsek ve tvaru vlaštovičho ocásku

In der Zeitspanne vom Mai 2013 bis Juni 2014 verlief eine archäologische Rettungsgrabung des Südmährischen Museums Znaim unter der Leitung von A. Nejedlá und D. Rožnovský, die durch die Errichtung der neuen Kanalisation in der Strecke zwischen Plaveč und Únanov (Bez. Znojmo) veranlasst worden war. In der Flur Bažant horní unweit der Martersäule (Parzelle Nr. 2048/1, Katastergebiet Plaveč) wurde mit Hilfe des Metalldetektors im Oktober 2013 ein gestörtes archäologisches Objekt erfasst. Im Rahmen der Gemeinde Plaveč geht es um eine neue Fundstelle aus der Jungbronzezeit (Südmährisches Museum, Fundbericht 6/2013), die von A. Nejedlá vorläufig publiziert wurde (NEJEDLÁ 2015, 193-194).

Der Fundort war stark beschädigt und ein Teil abgebaut. In der wahrscheinlichen Siedlungsgrube mit Maximaltiefe um 80 cm wurde neben geläufigem keramischem Siedlungsmaterial eine Kollektion von Bronzegegenständen entdeckt (Abb. 1). Laut dem Fundbericht von D. ROŽNOVSKÝ (2014) wurden die Gegenstände nach dem Entfernen des Ackerbodens in der Tiefe von ca 20 cm gefunden. Den Hort bildeten zwei lange Nadeln mit bikonischem Kopf, der mit Umfassungsrillen verziert war (1, 2), eine Kette aus Ringen, die mittels Blechklammern verknüpft waren (3), zwei Anhänger in Form des Schwalbenschwanzes, die auf zwei Ringen aufgehängt sind (4), ein selbständiger Anhänger (5) und schließlich ein Einzelring (3).

SÍDELNÍ AREÁL A KERAMICKÝ DEPOT Z MLADŠÍ DOBY BRONZOVÉ V BRANKOVICÍCH (OKR. VYŠKOV)

DAVID PARMA

V příspěvku jsou představeny situace a artefakty z části sídelního areálu odkrytého záchranným výzkumem v roce 2007. Jeho těžiště lze z chronologického hlediska zařadit do mladší části stupně Ha A, součástí sídliště je i depozitum 34 keramických nádob s převahou picího servisu, interpretovatelné nejspíše jako sakrální odpad. Ojedinelým nálezem je i artefakt vytvořený úpravou lidského femuru.

The article introduces circumstances and artefacts from a part of a settlement area discovered during a rescue survey in 2007. In terms of chronology, its main part can be attributed to the later stage of the Ha A phase. It includes a collection of 34 pottery vessels, mostly a drinking set interpreted possibly as sacral waste. An artefact made from a human femur represents a rare find as well.

mladší doba bronzová - sídelní areál - keramický depot - Brankovice

Late Bronze Age - settlement area - pottery hoard - Brankovice

1.0 Úvod

Cílem práce je základní zpracování poznatků o sídelním areálu mladší doby bronzové odkrytém v roce 2007 v rámci extenzivního plošného záchranného výzkumu provedeného pracovníky Ústavu archeologické památkové péče Brno pod vedením autora. Jde především o publikaci základních archeologických dat ke spíše marginální komponentě zachycené v rámci polykulturní lokality, k níž nebyly zpracovány žádné další analýzy. Zpracování osteologického materiálu by patrně mělo smysl pouze v rámci celkového vyhodnocení lokality, vzorky hlíny na proplavení byly odebrány zcela výběrově pouze ze situace s keramickým depozitem a soubor rostlinných makrozbytků tedy k dispozici není. Z lokality byly dosud zpracovány obě pohřební komponenty pozdního eneolitu (KOLÁŘ – KALA 2012; MATĚJÍČKOVÁ 2008), nezvyklý hromadný pohřeb z raného středověku zachycený v roce 2004 (DROZDOVÁ – PARMA – UNGER 2005) a částečně i inventáře hrobů z doby laténské (ČIŽMÁŘ – LEČBYCH 2013, 100-101). Ze sídliště mladší doby bronzové byl publikován v rámci širšího souboru pouze unikátní artefakt z lidské kosti (PARMA et. al. 2011). Nálezy jsou v současné době uloženy v Muzeu Vyškovska, digitalizovanou dokumentaci připravila M. Holemá, celkové plány vyhotovila D. Vitulová a do prostředí GIS převedl J. Kolář, kresby nálezů D. Parma a A. Krechlerová. Příslušné nálezové zprávy jsou uloženy v archivu ÚAPP Brno, na vedení výzkumu se dále podíleli K. Výška, D. Humpola a Z. Hájek.

Použitá terminologie vychází z přehledu M. Salaše (2005, obr. 1), metodická

SEMI-AUTOMATIC MEASUREMENT OF CREMATED HUMAN REMAINS FOUND ON ARCHAEOLOGICAL SITE OF THE LUSATIAN CULTURE NEAR TOWN PŘÍBOR

LENKA POLCEROVÁ - MIROSLAV KRÁLÍK - PAVEL STABRAVA

Obtaining any relevant information from human cremation burials belongs to the most challenging tasks in anthropology. The aim of this study was an assessment of the cremation burials uncovered in site Příbor – Pod Šibeňákem (the Czech Republic), belonging to the Lusatian Culture. Standard anthropological methods, as well newly developed original method of semi-automatic measurement of the maximum linear dimension of bone fragments were applied. In total number of 81 graves, 30,604 bone fragments were measured. In the sample 13 fragments of petrous part of temporal bone were identified and none of the graves contained fragments that would suggested more than one individual in each grave. On the whole, high level of fragmentation, and heterogeneity of fragmentation and number of fragments were recorded in the burials. It was most probably caused by natural factors (soil erosion, plowing).

Získání relevantních informací ze žárových pohřbů patří k nejnáročnějším úkolům v antropologii. Cílem této studie bylo posouzení žárových pohřbů odkrytých na lokalitě Příbor - Pod Šibeňákem (Česká republika), patřících lužické kultuře. K hodnocení byly použity standardní antropologické metody společně s nově navrženou metodikou poloautomatického určení maximálního lineárního rozměru kostních fragmentů. V celkovém počtu 81 hrobů bylo naměřeno 30 604 kostních fragmentů. Ve vzorku bylo identifikováno 13 fragmentů pars petrosa a žádný z hrobů neobsahoval fragmenty, které by naznačovaly, že byl v hrobě pohřben více než jeden jedinec. Celkově byla zaznamenána vysoká míra fragmentace i heterogenita fragmentace, pravděpodobně způsobené přírodními faktory (půdní eroze, orba).

Lusatian Culture, cremated human remains, bone fragments, maximum linear dimension

Lužická kultura, spálené lidské ostatky, kostní fragmenty, maximální lineární rozměr

1. Introduction

Discovery of cremated human remains on archaeological sites has been already mentioned in 16th century literature (DOKLÁDAL 1999, 7). As can be implied from present archaeological knowledge, for a long period of the European prehistory cremation was used as the exclusive or at least predominant form of burial rite. At the same time anthropological osteological analysis of human cremations from archaeologically excavated burials is extraordinarily difficult in general, especially due to high level of fragmentation, size changes, thermal fractures and distortions, and possible artificial changes connected with burial rite habits (STLOUKAL 1968; SCHMIDT 2008; GONÇALVES ET AL. 2013; PIONTEK 2002). Even basic identification of a particular bone is in fact impossible for the majority of cremated fragments which seriously limits any subsequent analyses (sex diagnosis, age-at-death estimation, study of

VEKERZUGSKÝ KMENOVÝ SVAZ NA MORAVĚ?

MARTIN GOLEC – EVA ČERMÁKOVÁ – PAVEL FOJTÍK

Pozdní doba halštatská (stupně Ha D2–Ha D3, asi 550–450 př. n. l.) představuje na území Moravy velmi málo poznaný vývojový úsek. V tomto období došlo k hluboké společenské transformaci, která má své konkrétní, leč velmi málo osvětlené příčiny. Téměř mimo zájem badatelů stojí razantně narůstající soubor cizorodých předmětů, jež lze považovat za součást smíšené, v jádru nomádské kultury Vekerzug v centrální oblasti karpatské kotliny, která má evidentní původ a společenské vazby dále na východě, severně Černého moře, kde sídlilo skýtoidní či skýtské obyvatelstvo. Předložený článek diskutuje model kulturně-politického vývoje ve vymezeném období a poukazuje na skutečnost, že analogická situace se na Moravě opakovala v obdobných schématech i později, např. v době stěhování národů (hunský kmenový svaz) a v raném středověku (avarský kaganát a Sámův kmenový svaz nebo období staromadžarských kmenů).

The Late Hallstatt Period (stages Ha D2–Ha D3, approximately 550–450 BC) represents a lesser-known stage of development on the Moravian territory. During this time period a significant shift in terms of social transformation occurred whose causes, albeit very specific, have not yet been properly explained. Researchers pay almost no attention to the increasing number of out-of-place items that can be identified as a part of a mixed – essentially nomadic – Vekerzug Culture in the central part of the Pannonian Basin whose origins and social ties can be found further to the east, north of the Black Sea, where Scythians were known to have resided. The article deals with the model of cultural and political development during the respective period and points out the fact that the same situation occurred in Moravia later, e.g. during the so-called Migration Period (the Hun Tribal Confederation) and the early Middle Ages (Avar Khaganate and Samo's tribal confederation or the period of old Hungarian tribes).

pozdní doba halštatská - stupně Ha D2 a Ha D3 - Morava - vekerzugská kultura - parazitický kulturně-politický model

Late Hallstatt Period – phases Ha D2 and Ha D3 – Moravia – Vekerzug Culture – parasitic cultural and political model

1. Úvod

Pozdně halštatské období Moravy (bez dendrochronologických dat zatím jen přibližně Ha D2 = 550–500 př. n. l. a Ha D3 = 500–450 př. n. l.) stojí v posledním dvacetiletí mimo systematický zájem domácí archeologie (naposledy NEKVASIL 1993, 367–372). Výjimečně se ocitlo v hledáčku zájmu ucelené prostorově-časové syntézy (BOUZEK 2011, 128–144). Soustavně se množí četné nové lokální prameny, které přinášejí bohaté doklady sídelních struktur místních halštatských kultur stupně Ha D ve všech doposud hospodářsky oblíbených regionech. Zájem o komplexní pohled na tuto problematiku je tak opodstatněný.

Synonymem pozdně halštatského období, ostatně jako v předešlých stolecích, je rozsáhlá kulturní transformace. Její vnější projevy jsou v pramenech

LATÉNSKÝ ŽÁROVÝ HROB Z RAJHRADU (OKR. BRNO-VENKOV)

IVAN ČIŽMÁŘ – JIŘÍ KALA

V roce 2014 byl při stavbě polyfunkčního domu v Rajhradě prozkoumán laténský žárový hrob, z něhož se podařilo získat zajímavé nálezy, které si zaslouží bližší zhodnocení. Kromě několika spon spojené konstrukce, náramku, částí opasku a dvou nádob se jedná především o celé nepoškozené pérové nůžky. V předkládaném příspěvku je soubor podrobně publikován a je tak k dispozici další materiál z jinak ne příliš častých nálezů žárových hrobů doby laténské na Moravě.

During the construction of a multi-purpose building in Rajhrad in 2014 a La Tène Culture cremation grave containing interesting finds was discovered. In addition to several fibulae, a bracelet, two vessels and a part of a belt there was an intact pair of spring scissors. This article offers a detailed description, offering further material on the not so frequent discoveries of La Tène cremation graves in Moravia.

doba laténská, žárový hrob, spony, nůžky, opasek

La Tène period, cremation grave, fibula, scissors, belt

Úvod

V roce 2014 byl při stavbě nového polyfunkčního domu proveden menší záchranný archeologický výzkum, při němž byly zjištěny dva objekty. Vedle zbytku běžné kruhové jámy s materiálem věteřovské kultury zde bylo prozkoumáno také torzo laténskému žárovému hrobu se zachovalým inventářem, který si zaslouží bližší zhodnocení¹.

Laténské nálezy hrobového charakteru jsou na Moravě v poslední době poměrně řídkým jevem, o to jsou vzácnější hroby žárové, kterých je celkově možné z celé Moravy (pomineme-li mimořádnou lokalitu v Ponětovicích o 35 hrobech) napočítat pouze několik desítek². Nízký počet žárových hrobů je značně ovlivněn jejich malou hloubkou, která jen zřídka dosáhne podloží, a z tohoto důvodu bývají hroby postiženy především zemědělskou činností, případně při archeologických odkryvech mizí společně s odstraněnou ornici. Hrob z Rajhradu tak představuje zajímavý celek, jehož hodnotu umocňuje poměrně vzácný nález pérových nůžek.

Lokalizace

Místo nálezu se nachází v jižní části katastru obce, na mírném svahu otočeném k severovýchodu k bezejmenné vodoteči, poblíž rozhraní katastrů Rajhradu

¹ Výzkum byl proveden Ústavem archeologické památkové péče Brno, v.v.i. pod vedením J. Kaly.

² J. Čižmářová uvádí z Brněnska 15 žárových hrobů, což je srovnatelné s počty v jiných regionech (ČIŽMÁŘOVÁ 2011, 20)

POZDNĚ LATÉNSKÉ SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY Z HNĚVOTÍNA (OKR. OLOMOUC)

IRENA ŽENOŽIČKOVÁ – HANA NOHÁLOVÁ – ZDENĚK VANĚČEK

Příspěvek se zabývá pozdně laténskými nálezy z lokality Hněvotín, poloha U zahrádek (okr. Olomouc), které byly získány v rámci záchranného archeologického výzkumu v roce 2010. Celkem bylo evidováno osm objektů, z nichž pět bylo možné přiřadit k pozdní době laténské, v jednom případě, vzhledem k absenci nálezů, byla datace nejasná, jeden náležel patrně k mladší době bronzové (kultura lužických popelnicových polí) a jeden byl nejspíše zvířecího původu.

This article assesses the finds of archaeological contexts from the Hněvotín - U zahrádek site where rescue archaeological research was conducted in 2010. Totally eight features were detected, five of which could be attributed to the late La Tène period, dating of another one, due to the absence of finds, is unclear, one feature could be attributed to the Late Bronze Age and one was obviously not of anthropomorphic origin.

Morava, doba laténská, sídliště, polozemnice, keramika

Moravia, La Tène period, settlement, sunken hut, pottery

Úvod

Cílem příspěvku je zhodnocení nálezů a archeologických situací z lokality Hněvotín – U zahrádek, kde v roce 2010 provedla organizace Archeologické centrum Olomouc, p. o., pod vedením A. Tajera¹ záchranný archeologický výzkum. Autor výzkumu vzápětí publikoval krátkou zprávu o této lokalitě v Přehledu výzkumů (TAJER 2011, 209–210). Celkem bylo zachyceno osm objektů, z nichž jeden však nebyl zřejmě antropogenního původu. Kromě laténské komponenty, která zde výrazně dominovala a je předmětem tohoto článku, byla evidována komponenta z mladší doby bronzové, kdy kultuře lužických popelnicových polí je možné přiřadit pravděpodobně jeden objekt.

Charakteristika lokality

Lokalita se nachází na jihovýchodním okraji obce na mírném, východně orientovaném svahu nad Hněvotínským potokem v nadmořské výšce 246–248 m (obr. 1). Naleziště je možné identifikovat na mapě ZM ČR 1 : 10 000, list 25–22–18, těmito koordináty: 391/2, 393/6, 395/4 a 400/2 mm od Z/J s. č. (TAJER 2012, 5). Objekty z doby laténské byly situovány v nevelké vzdálenosti od inundace Hněvotínského potoka, v poloze, jež zajišťovala snadný přístup k vodě a zároveň chránila před povětrnostními vlivy.

¹ Za laskavé poskytnutí materiálu a dokumentace děkuji A. Tajerovi.

ZÁKLADNÍ ANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA KOSTERNÍCH POZŮSTATKŮ Z MLADOHRADIŠTNÍHO POHŘEBIŠTĚ V DĚTKOVICÍCH – ZA ZAHRADAMA (OKR. PROSTĚJOV)

JANA JUNGEROVÁ - MIROSLAV KRÁLÍK - PAVEL FOJTÍK -
PETRA URBANOVÁ

Archeologický výzkum v Dětkovicích v poloze Za zahradama probíhal v letech 2000, 2009, 2010 a 2013. Během těchto výzkumných sezón bylo objeveno 134 hrobových jam, v nichž se nacházely kosterní pozůstatky 131 jedinců. Základní antropologické zhodnocení určilo kosterní soubor 68 nedospělých a 63 dospělých. Mezi dospělými jedinci bylo 31 mužů, 31 žen a 1 skelet bez bližšího určení pohlaví. Děti nejčastěji umíraly ve věkové kategorii infans Ib (0,5–6 let), především mezi prvním a třetím rokem života, ženy v období mladší dospělosti (adultus II) a muži ve starším dospělém věku (senilis). Na předkládané základní výsledky budou navazovat další antropologické analýzy, včetně genetických analýz.

The archaeological excavations at the early medieval burial ground Dětkovice – Za zahradama were organized in 2000, 2009, 2010 and 2013. There were uncovered skeletal remains of 131 individuals (68 sub-adults and 63 adults) in 134 graves at the necropolis. Among the adults, 31 skeletons were determined as males, 31 as females and 1 individual as undetermined. Most of the sub-adults were classified into the category infans Ib (0.5–6 years), with a mortality peak between the first and third year of life. The majority of female skeletal remains were classified into the younger adult category (adultus II), whereas more than two thirds of males lived until the older adult age. Subsequent anthropological analyses, including genetic, will be carried out.

lidské kosterní pozůstatky, určení pohlaví, odhad dožitého věku, Dětkovice, Morava, mladší doba hradištní, 11. století, raný středověk

human skeletal remains, sex determination, age-at-death estimation, Dětkovice, Moravia, Late Hillfort Period, 11th century A.D., Early Middle Ages

Úvod

Řadové kostrové pohřebiště v Dětkovicích, okr. Prostějov, v poloze Za zahradama, je známé již od konce 19. století, kdy zde archeolog I. L. Červinka odkryl hroby datované nálezem stříbrného denáru uherského krále Ondřeje I. do 11. století (ČERVINKA 1902). V roce 2000 uskutečnilo prostějovské pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., první ze série nových záchranných výzkumů této mladohradištní nekropole (FOJTÍK – ŠMÍD 2008, 65–68, tab. 52, 83:1; ŠMÍD 2001). Rýha pro optický kabel tehdy porušila či úplně zničila téměř desítku hrobů; archeologickým výzkumem byly prozkoumány dva kostrové pohřby, vybavené rovněž mincemi Ondřeje I. V roce 2009 byl na ploše dotčené terénními úpravami erodovaného zářezu komunikace zachycen západní okraj pohřebiště s 27 hroby či jejich zbytky (FOJTÍK 2010a; FOJTÍK 2011, 142). V roce 2010 došlo nejen k přeložce zmíněného optického

NÁLEZOVÝ SOUBOR Z NOVÉHO HRADU U HANUŠOVIC. ETUDA Z ARCHEOLOGIE VŠEDNÍHO DNE

VLADIMÍR GOŠ

Hrad Nový Hrad u Hanušovic byl zničen za bojů mezi přívrženci krále Jiřího z Poděbrad a Matyáše Korvína někdy v sedmdesátých letech 15. století. Archeologický výzkum v letech 1999-2000 odkryl prostor za třetí bránou, kde stála obytná budova sloužící nejspíše jako strážnice. Po požáru vzniklém v důsledku místních konfliktů zůstala na původním místě většina předmětů. Dokládá, že železo nebylo v té době vzácné, sloužilo obdobně jako dnes k výrobě většiny předmětů denní potřeby, mnoho hřebů sloužilo k uchycení šindelů. Objekt lze srovnat s obdobnými lokalitami, např. manským domem na Křivoklátu, tvrzí Plemięta v Chelmské zemi či domem na čp. 10-11 v Milevsku a zamyslet se nad tzv. „archeologii všedního dne“.

The Nový Hrad Castle (“New Castle”) near Hanušovice was destroyed during the battles between the forces of George of Poděbrady and those of Matthias Corvinus in the 1470s. An archaeological research project carried out between 1999 and 2000 included excavations behind the third gate where there was a residential structure used probably as a guardhouse. Due to a fire resulting from local armed conflicts most items were left behind. They proved that iron was not scarce during that time period and that it was used, just like today, for the production of ordinary daily items. Many nails were used to affix roof shingles. The structure can be compared with similar sites, such as the foeffee house at the Křivoklát Castle, the Plemięta fortress in Chelm Land or the house number 10-11 in Milevsko. It allows us to consider the issue of “everyday archaeology”.

středověk - Nový Hrad u Hanušovic- militaria

Medieval - Nový Hrad Castle near Hanušovice - militaria

1. Úvod

Zvýšený zájem o záchranu rozpadajících se hradních zřícenin přivedl partu nadšenců mezi zdi Nového Hradu na Šumpersku. Rozhodli se skromnými prostředky zachránit padající obvodovou zeď vytlačovanou do příkopu v prostoru tzv. třetí brány. K tomu pak bylo třeba odstranit stavební suť až na úroveň původního terénu. Tomuto požadavku byl podřízen záchranný archeologický výzkum, jenž přinesl obrovské množství předmětů denní potřeby. Jejich vyhodnocení nám pomůže lépe pochopit běžný všední život hradní posádky standardního hradu v podhůří Jeseníků.

2. Historie a stavební vývoj fortifikace

Úctyhodná ruina Nového Hradu leží na katastru obce Lužná u Hanušovic, geograficky v Hanušovické vrchovině, jež je situována jižně pod Hrubým Jeseníkem. Rozkládá se na ostrohu vybíhajícím nad tok řeky Moravy v nadmořské výšce 528 m a zaujímá tedy výraznou strategickou polohu u obchodní stez-

ESTIMATION OF HUMAN STATURE USING PROGRAM STATURE

LENKA POLCEROVÁ - MIROSLAV KRÁLÍK

Estimation of body height according to the human skeleton represents an important item of anthropological assessment of a skeletal find. Up to now, no free software tools facilitating this task are available. This contribution presents a newly created program Stature which allows easy and fast estimation of human stature by using 23 variants of 13 traditional anthropological methods. A description of the program functions and some results of testing its functionalities are presented. The program is free for use and can be downloaded on this Researchgate site: https://www.researchgate.net/publication/312553056_Program_Stature.

Odhad výšky postavy představuje důležitou složku antropologického hodnocení skeletálních nálezů. V současnosti neexistují volně dostupné softwarové nástroje usnadňující tento úkol. Tento příspěvek předkládá nově navržený program Stature, který umožňuje rychlý a jednoduchý odhad výšky postavy člověka s využitím 23 variant ze 13 tradičních antropologických metod. Tento článek zahrnuje popis funkcí programu a některé výsledky jeho testování. Program Stature je volně dostupný na stránkách ResearchGate: https://www.researchgate.net/publication/312553056_Program_Stature.

body height, stature estimation, human skeleton, program Stature

výška postavy, odhad výšky postavy, lidský skelet, program Stature

1. Introduction

Human stature represents overall size of the body which depends on a combination of genetic endowment and on a number of environmental factors (MOOR, ROSS 2013; DELEMARRE-VAN DE WALL 1993; SILVENTO-INEN ET AL. 2003). Therefore, in various situations human stature is used as a phenotypic quality indicator of human growth (BOGIN, VARELA-SILVA 2010). Moreover, estimation of human stature belongs to the so-called “big four” of demographic characteristics that can be estimated from skeletal remains (KONIGSBERG ET AL. 2006, p. 47). As such, it is an important element of the biological profile of an individual which belongs to the basic tasks of the anthropologist in paleoanthropology, archaeological anthropology or forensic anthropology (İŞCAN, STEYN 2013, p. 227; CHRISTENSEN ET AL. 2014a, p. 285; BAINES ET AL. 2011, p. 95; KONIGSBERG ET AL. 2006, p. 318; OUSLEY 2012, p. 330; MOORE, ROSS 2013, p. 151). Given the large number of published methods for estimating stature, there are several comprehensive overviews of the topic, such as the work of S. Black and E. Ferguson (2011, p. 95–117), M. K. Moore and A. H. Ross (2013, p. 151–179), A. M. Christensen et al. (2014, p. 285–299) or M. Y. İşcan and M. Steyn (2013, p. 227–258).